

Terepgyakorlat a Közép-Tisza-völgyben

Dr. Tóth Albert főiskolai tanár

Dr. Tóth Csaba egyetemi adjunktus

Kozma Csaba középiskolai tanár, etnográfus

Az Alföld Európa legnagyobb tökéletes síksága. Ez a feltöltődéssel keletkezett síkvidék vélt egyhangúsága ellenére megannyi unikális érték őrzője. Központi területét a Közép-Tisza-völgy foglalja el. A Tisza-völgy fogalma gróf Széchenyi Istvántól származik. Ezt a tájat a „magyarság bölcsőjének” nevezi, ahol „tömérdek a lappangó kincs”.

Terepbejárásainknak a legfőbb célja éppen az volt, hogy ezeket a rejtőzködő értékeket a résztvevőkkel megismertessük, felhívva a figyelmet az ezeket fenyegető károsító tényezőkre is.

A terepbejárás a téli időszakra esett: 2010. december 29; 2011. január 8. és február 6. A meglehetősen kellemetlen időjárás ellenére sikerült a fentiekben említett értékeket bemutatni a résztvevők számára, egyben igazolva azt, hogy a terepen végzett munka az év bármelyik szakában elvégezhető.

A terepbejárás résztvevői heterogén összetételű csoportot alkottak: az óvodástól az egyetemi hallgatóig, az érettségi előtt álló diáktól a 73 éves nyugdíjasig.

Első utunk a Tiszazugba vezetett. A Közép-Tisza-völgyön belül ez azért is különös kistáj, mert kialakulásában a Tisza mellett a Duna is jelentős szerepet játszott. A Tiszazug a Tisza, a Hármas-Körös és a Kunszentmárton - Tiszaföldvár vonal által határolt kb. 200 km²-es terület. E kistáj központi szerepet betöltő települése Tiszaföldvár, ahol az 1956-ban alapított Tiszazugi Földrajzi Múzeum hívatott bemutatni e térség táji értékeit.

Tiszazugi Földrajzi Múzeum Tiszaföldvár központjában

A Tiszazugi Földrajzi Múzeumot Dr. Varga Lajos (1913-2003) tiszaföldvári földrajztanár alapította. Az intézmény kezdetben Tiszaföldvár és szűkebb környezetének földrajzi szempontú feltárását végezte, később az itt dolgozó muzeológusok az ország egyéb tájairól származó földrajzi-földtani tárgyú anyagot is módszeresen gyűjtötték, kutatták, ezzel Jász-Nagykun-Szolnok megyében egyedülállóan gazdag természettudományos gyűjteményt hoztak létre.

Az intézményben található hazánk egyik legnagyobb jégkorszaki nagygerinces őslénytani gyűjteménye, melynek zöme a Tisza medréből került elő.

mamut koponya

jégkorszaki óriás szarvas koponyája

Az új helyre költözött, és 2010 nyarán teljesen felújított múzeum a kor követelményeinek megfelelően gazdagon, közérthetően, látványosan és interaktív módon mutatja be a tiszai táj, benne a Tiszazug értékeit.

Nagy élményt jelentett a résztvevő tanulóknak a csont fossziliák keresése a homokágyban

A múzeumban külön kiállítási rész mutatja be a Tisza gazdag élővilágát

A Tiszazug különösen gazdag kunhalmokban, amelyekről részletes ismertetést talál a látogató.

A nagyrévi Zsidó-halomból előkerült
bronzkori használati tárgyak

Tiszaföldvállról utunk Szolnokra, a Damjanich János nevét viselő múzeumba vezetett.

A múzeum főterre néző homlokzata és az előtérben látható Damjanich emlékfal

A Damjanich János Múzeumban megtekintettük a Jász-Nagykun-Szolnok megye gazdag jász és kun történelmi emlékanyagát bemutató, de még meg nem nyílt kiállítás anyagát. Ez a Jászkun Kapitányok Nyomában című kiállítás sorozat, tematikus túraútvonal egyik fontos megyei állomása lesz.

Kun Miatyánk

Bezén attamiz, kum szín kökte,
Szentlenszin szenin adin
Süsszün szenin künglün
Necsik kim yerde alaj kökte,
Bizim ekmegimizni ber bizge бүтбүтүн күнде,
İlt bizim minimizni,
Necsik kim biz de iyeremiz bizge ötrü kelgenge
İlme biz ol szamanga
Kuntkra bizi ol szamannan
Szen barszing bu kücsli iji Tengri
Ámen

Ennek a túranapnak az utolsó állomása volt a fegyverneki Kettős-halom. Ezek az impozáns méretű, vélhetően rézkori halomsírok (kurgánok) markánsan emelkednek ki a nagykunsági tájból, egy hajdani vízfolyás baloldali magas partjára települtek. Újabban az egyik, feszülettel is megjelölt halomnak (Kálvária-domb) gyógyerőt tulajdonítanak. Idegenforgalmi vonzereje révén a gyógyulni vágyók rendszeresen látogatják.

A másik halom a település temetőjének területén fekszik. Ebben a temetőben nyugszik Galántai Lelovich György, a magyar solymászat jeles személyisége.

Útban a Kálvária-domb felé

A behavazott temető a halommal

Csoportkép a halomtetőn

A második terepbejáró napunk 2011. január 8-án volt. Ekkor erősen olvadt, a korábban behavazott belvizes foltok jól kirajzolódtak. Kisújszállás és Karcag között, az egykori Kara János mocsár helyén hatalmas belvízfoltok terpeszkedtek. Az autóbuszban mikrofon segítségével több tájismertetés hangzott el. Idéztük Györffy István Nagykunsági Krónikáját, amely a hajdani vízivilágnak is hiteles rajzát adja. Értelmeztük a belvizek mibenlétét, különös tekintettel a szántóföldi természetessel, gyepgazdálkodással és a talajadottságokkal való összefüggéseire.

Első megállóhelyünk a Debreceni Egyetem Karcagi Kutató Intézete volt. Bemutattuk e fontos kutatóhely táj kutatásban betöltött szerepét és megtekintettük annak arborétumát.

A Karcag központjában lévő Györffy István Nagykunsági Múzeumot sajnos nem látogathattuk meg a felújítási munkálatok miatt. A múzeum előtt, Györffy István szobránál újból felidézttük a Nagykunsági Krónika legfontosabb gondolatait, méltattuk az iskolát teremtő nagy néprajztudós munkásságát.

Szerencsére a közelmúltban átadott Nagykunsági Látogatóközpontban első csoportos látogatóként szívélyesen fogadtak bennünket.

A Nagykunság „fővárosában”, Karcagon a kunok eredetéről, kultúrájáról, a hozzájuk kapcsolódó legfontosabb történelmi eseményekről, életmódbeli sajátosságokról kap közelebbi képet, aki betér oda. Elsőként egy „kérdezz-felelek” játék segíti a ráhangolódást, majd belépünk a nomád kunok világába, később a török időkbe, végül a polgárosodás korába. Az „időutazás” végén egy számítógépes játék segítségével azt is megtudhatjuk, vajon mi magunk mennyire tartozunk a kunok rokonságába.

A csoport legfiatalabb tagjai önfelgedten játszottak az interaktív kiállítási anyagokkal

Utunk további szakaszában a Berekfürdő határában lévő ökológiai gazdálkodást folytató Hubai és társai Kft.-hez és az Üllőparti Gazdaszövetkezetbe látogattunk el. Ifj. Hubai Imre, több diplomás agrár szakember úgy is mint résztulajdonos, kiváló szakmai vezetést tartott, végig vezetve bennünket a gazdaság legfontosabb részegységein. Tájékoztatójában nyomatékosan hangsúlyozta a biogazdálkodás fontosságát, melynek gyakorlati vonatkozásairól az élményszerű kalauzolásának köszönhetően valamennyien személyesen is meggyőződhattünk.

Tájékoztató a
megérkezésünkkor.

A kép jobb szélén ifj. Hubai Imre.

A hatalmas zsákokban a tönköly búzát tárolják. Ez a gabonaféle a jövőben, különösen a klímaváltozás miatt a népelemezésben hazánkban is kiemelten fontos lesz.

A hatalmas, több hektár alapterületű fóliasátrakban Európa egyik legjelentősebb Asparagus állományát nevelik. A termesztésben a biodinamikus gazdálkodási és a legkorszerűbb energiahatékonysági módszereket alkalmazzák.

A fóliasátrak fűtését a legkorszerűbb gázkazánok segítségével oldják meg.

Nagy élményt jelentett az állattartó telep megtekintése is.

A képeken az Üllőparti Gazda szövetkezet ridegen tartott, őshonos magyar szürkemarha és magyar tarka állománya, valamint a mangalica és magyar hússertés keverékeinek egyedei láthatók.

Az erős olvadás következtében bokáig jártunk a sárban.

A program befejezéseként megtekintettük a vállalkozás legújabb szolgáltatásait, a saját biotermékeit forgalmazó élelmiszerüzletet, a bioszállodát és annak bioéttermét. Zárásként a tulajdonos vendégeiként a négy csillagos étteremben elfogyaszthattuk a biotermékekből készült közös ebédet.

A terepgyakorlat utolsó túrája 2011. február 6-án volt. Ekkor folytattuk a Nagykunság és a Hortobágy tájértékeivel való ismerkedést. Első megállóhelyünk a Világörökség címet elnyert Hortobágy egyik legdélebbi mozaikegységére, a Zádor-híd és környékére vezetett. Ez a különleges pusztai táj híven őrzi a hajdani vízivilág emlékeit, aminek legékesebb bizonyítéka maga a Zádor-híd. Ez a pusztában árválkodó, ötlábon álló kőhíd annak a bizonyossága, hogy egykoron milyen hatalmas víztömegek zúdultak végig az asztalsimaságú hortobágyi pusztán. A híd falán lévő emléktábla tanúsága szerint a kilenc lyukúra épített kőhíd két-két szélső pillérét örökre elsodorta az 1830-as tavaszi áradat. A hidat 1833-ban mai formájában ötnyílású hídként újították meg. A híres hortobágyi kilenclyukú híd megépítéséhez az eredeti Zádor-híd adta a mintát.

Az egykori szovjet alakulatok által használt kunmadarasi katonai repülőtér jelentős környezetkárosítást hagyott hátra. Jelenleg is tart a kerozinnal mérgezett talaj és talajvíz ártalmatlanítása. Mint ahogyan ezt Kerepesi Csabától, a Kunság Airport ügyvezetőjétől megtudtuk, 788 000 m³ földet és 277 700 m³ talajvizet tudtak a szennyezéstől mentesíteni. A repülőtér további hasznosítása immáron közel 20 esztendő elteltével is bizonytalan.

A 77 m széles és 2500 m hosszú, kiváló minőségű főkifutópálya. Esetenként gyorsulási versenyeknek teremt lehetőséget.

A hatalmas méretű atombiztos hangárokban egykor az atomtöltetet is hordozó Szuhov bombázógépeket tárolták. Jelenleg alkalmi terményraktáraknak használják ezeket.

Tiszafüreden a klasszicista stílusban épített Kis Pál Múzeumot (Lipcsey-kúria) látogattuk meg.

Dr. Vadász István, a múzeum igazgatója megindító szavakkal emlékezett meg ezen épület történelmi szerepéről. Különösen azokról a napokról, amikor Kossuth Lajos itt tanácskozott szabadságharcunk főtiszteivel, a dicsőséges tavaszi hadjáratot megelőző napokban.

A terepbejárás kezdetén a résztvevőkkel megállapodtunk abban, hogy a zárónapon a program befejezéseként a jégen szalonnát sütünk. Úgy, ahogy ezt egykor eleink, még a szabályozatlan vízivilágban télvíz idején tették. Az olvadás ellenére tervezett programunk sikeresen megvalósult a tiszafüredi Holt-Tisza jégén.

